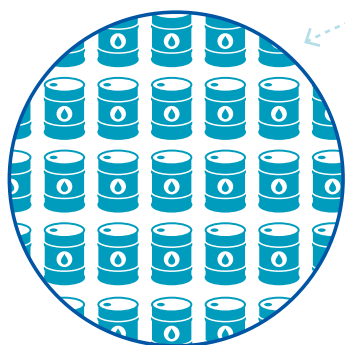

Beleggen in teerzandbedrijven

Wat is teerzand eigenlijk?

Teerzand is een kleverig mengsel van vooral zand en dikke olie. Uit teerzand wordt bruikbare olie gewonnen. Dit gebeurt vooral in Canada.

2,6 miljoen vaten per dag
is goed voor ongeveer 3% van de totale
olieproductie.

Hoe win je olie uit teerzand?

- Door **zand af te graven** en te verwerken (open mijnbouw).
- Door het **zand ondergronds met stoom te verwarmen**. Daardoor wordt de olie vloeibaar en kan dus worden opgepompt. Dat is minder slecht voor het landschap.

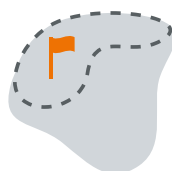
Wat zijn de problemen?

Lekkages in leidingen
en meren met afvalwater

CO2 uitstoot meer dan bij
'gewone' aardoliewinning

Aantasting leefgebied
inheemse bevolking

Mijnbouw en meren met afvalwater
tasten het landschap aan

Hoe past teerzand in ons beleid?

In het Klimaatakkoord van Parijs hebben landen afspraken gemaakt om de opwarming van de aarde tegen te gaan. ABP is het daarmee eens. In 2020 willen we de **CO2-voetafdruk** van onze aandelenportefeuille **met 25% verkleinen**. Wel verwachten we dat de overgang naar duurzaam geleidelijk zal gaan. Fossiele brandstoffen als olie en gas blijven dus voorlopig nog nodig. We verwachten daarom dat ook de winning van olie uit teerzand voorlopig zal blijven bestaan. Alleen kent die winning extra problemen: het is vervuilender en duurder dan

'gewone' aardoliewinning. Wij willen juist minder CO2 in onze beleggingen. Met deze doelstelling werken we toe naar minder fossiel - waaronder teerzand - en meer duurzame energie.

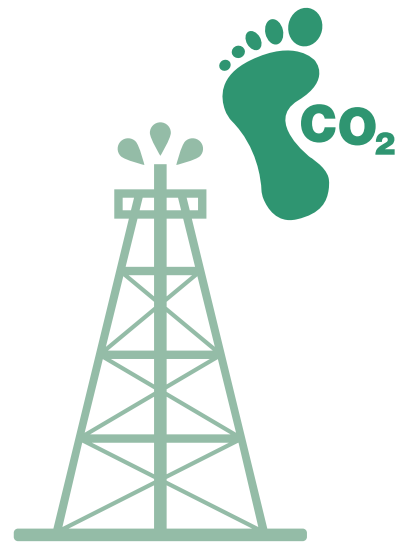
Meer weten over de mening van ABP over klimaatverandering en de rol van energie daarin? Lees dan [onze position paper](#) over dit onderwerp.

Wat vragen we van teerzandbedrijven

In 2016 zijn we voor alle bedrijven begonnen met ons insluitingsbeleid. Dat beleid moet ervoor zorgen dat we in 2020 alleen nog aandelen en obligaties hebben van koplopers: bedrijven met voldoende aandacht voor duurzaamheid en verantwoord ondernemen. Dat geldt dus ook voor bedrijven die betrokken zijn bij olieproductie uit teerzand. Als bedrijven niet vooroplopen, zullen we daarin alleen nog beleggen als ze zich verbeteren op de punten die wij belangrijk vinden.

Speciaal als het gaat om teerzandbedrijven vragen wij bovendien:

- Gebruik de best beschikbare technologie voor zo weinig mogelijk CO₂-uitstoot en zo weinig mogelijk schade aan het landschap.
- Niet starten met nieuwe teerzandmijnbouwprojecten (teerzandbedrijven hebben vaak meerdere activiteiten). Deze zijn het meest slecht voor het landschap en zijn de duurste vorm van aardoliewinning. Kijk naar alternatieven die het milieu minder belasten en minder risico hebben.

ABP gebruikt haar invloed

We willen ervoor zorgen dat bedrijven voldoende aandacht hebben voor duurzaamheid bij teerzandoperaties en pijpleidingen. Met dat doel gingen we ook praten met verschillende operators van pijpleidingen. Daarbij horen een aantal bedrijven die teerzandolie vervoeren. **We hebben met deze bedrijven gesproken over hoe ze lekkages voorkomen.** In de pijpleidingen heeft een bedrijf bijvoorbeeld om de 100 meter (voor een totale pijpleiding van bijna 2.000 km!) sensoren geïnstalleerd. Die sporen lekkages op en sluiten de pijpleiding automatisch af als ze een lekkage vermoeden. Niet elk bedrijf is al zover. Ook van deze bedrijven willen we binnen een vastgestelde termijn verbetering zien.

Ook hebben we met de bedrijven gesproken over hoe ze de lokale gemeenschap bij hun projecten betrekken.

Hierbij heeft een bedrijf bijvoorbeeld aangegeven dat ze al in een vroege fase contact zoeken met de lokale gemeenschap zodat zij hun zorgen kunnen delen. Daarnaast zal het bedrijf het recht op demonstratie waarborgen. Zo zullen ze bijvoorbeeld bij protesten zorgen voor basisvoorzieningen voor de demonstranten.

Sensoren die lekkages opsporen en automatisch de pijpleiding afsluiten

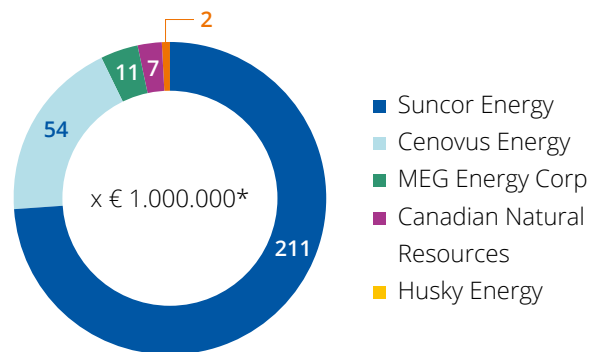

In gesprek met de lokale gemeenschap

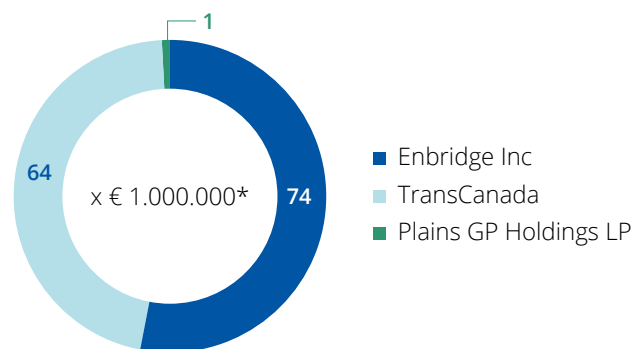
Hoeveel belegt ABP in teerzandbedrijven?

- Bedrijven die met name olie produceren uit teerzand: ongeveer **€ 285 mln**
- Bedrijven die teerzandolie transporteren via pijpleidingen: ongeveer **€ 139 mln**

Het gaat om investeringen in de volgende bedrijven:

Bedrijven die teerzandolie transporteren via pijpleidingen:

Hiernaast beleggen we ook in bedrijven die een klein deel van hun olieproductie halen uit teerzand, bijvoorbeeld energiereuzen als Exxon Mobil, BP en Chevron.

* Peildatum: 31-3-2018